

Nationell säkerhet som upplevelse och attraktion

*I kalla krigets spår*¹ behandlar hur konstruktionen av kalla krigets kulturarv i Sverige hänger samman med genuskonstruktioner, nationell identitetsbildning och idéer om nationell säkerhet. Författarna undersöker kulturarvsprocesser som har kommit att knytas till minnen och upplevelser av kalla kriget i form av museer och andra attraktioner. De ställer frågor om hur dessa processer bidrar till att skapa föreställda gemenskaper, vilka aktörer som är inblandade i dem, och hur föreställningar om maskulinitet, svenskhet och hot konstrueras i anslutning till föreställningar om kalla kriget.

Författarna representerar disciplinerna etnologi, konstvetenskap, genusvetenskap och internationella relationer, vilket leder till att boken präglas av en mångfald av perspektiv och frågeställningar. En utgångspunkt är att kalla krigets kulturarv inte bara innesluter militära aspekter utan att det också berättar om trygghetskänslor, familjebildning, tillhörighet och könsrelationer i dagens Sverige. Boken ska belysa skärningspunkten mellan minnesproduktion och säkerhetspolitik genom att se undersökningen som en del av kritiska kulturarvsstudier (CHS) och feministiska internationella relationer (IR).

I boken binds med andra samman forskningsfält som inte brukar komma i kontakt med varandra. Studien är uppslagsrik på så sätt att en rad olika perspektiv anläggs. En nackdel är att det lätt blir ytligt när så många forskningsriktningar ska behandlas på ett begränsat utrymme, och att det ibland blir svårt att följa resonemanget. Det är en följd av att CHS och IR inte följs upp på något konsekvent sätt i de empiriska kapitlen. Där tas i stället en mängd annan forskning

---

1 Mattias Frihammar, Fredrik Krohn Andersson, Maria Wendt och Cecilia Åse, *I kalla krigets spår: hot, våld och beskydd som kulturarv*. Makadam Förlag, Stockholm/Göteborg 2023. ISBN 9789170614293.

och teoribildning upp, såsom minnespolitik, lek, landskapsstudier, nationalism och genusforskning om väpnade konflikter.

Det finns en vaghet kring vem som är aktör och vad aktörerna gör. Författarna verkar inte genuint intresserade av frågan om vilka aktörer och nätverk som bygger upp kalla krigets kulturarv. Det mest intressanta som behandlas i detta avseende gäller hur vissa institutioner hamnat i konflikt med nätverket för militärhistoriska museer. Jag saknar också en diskussion om kvinnorna som aktörer i det svenska totalförsvaret, eftersom det hävdas att det uteslutande är ett manligt kodat försvar som blivit kulturarv. I de frivilliga försvarsorganisationerna finns sedan länge ett mycket stort antal kvinnor engagerade, men de lyser med sin frånvaro i studien.

Boken är bitvis svårläst på sätt att det ibland behandlas ett antal olika besöksplatser samtidigt. Det finns stycken där tre olika platser beskrivs tätt inpå varandra, och det blir förvirrande. Det finns en del upprepning som i längden blir tröttande. Den akademiska terminologin är omfattande och döljer ibland otydligheter, till exempel då ”rum”, ”landskap”, ”territorium” och ”plats” blir synonyma.

I det sista kapitlet hade jag gärna sett en mer konstruktiv diskussion om vad de kulturarvsinstitutioner som berättar historier om kalla kriget kan göra för att motverka de negativa effekter som identifieras i boken. Författarna stannar vid en kritik av såväl de etablerade museerna som de mer aktivitetsorienterade besöksmål som inte vill kalla sig museer. Såväl ovanifrån- som underifråninitiativ framställs som nationalistiska, homofoba och trygghetsberoende. Det kan verka som om författarna menar att lösningen är att all förmedling av kalla krigets militära historia bör upphöra. Finns det i stället sätt att göra den mer demokratisk, inkluderande och mångsidig? Det hade varit intressant att få läsa en diskussion om den frågan.

Detta är det första större arbete som kombinerat kulturarvs-konstruktioner, genus och säkerhetspolitik, och det är viktigt. Även om jag redovisat en del brister är boken ett intressant och nytänkande

bidrag till forskningen om hur nationell säkerhetspolitik får konsekvenser för ett samhälles kultur.

Mattias Legnér
Professor i kulturvård, docent i historia
Institutionen för arkeologi och antikens historia
Uppsala Universitet